

NEOLİBERALİZM VE ŞEHİRLERİN YENİ KÜLTÜREL KOŞULLARI

Eda Aylin GENÇ¹

Öz

Neoliberalleşme sosyo-kültürel etkiler, siyasi öncelikler, yönetim zihniyetleri ve projeleri ile etkileşim ve kesişim içindedir. Bu özelliğiyle neoliberalizm hem bireysel hem de toplumsal deneyimlerle ortaya çıkan bağlam bağımlı ilişkiler ağı olarak tanımlanabilmektedir. Neoliberalizmin etkilerini anlatan tek bir tanımlama olmayıp, neoliberalizm gücünü “hibrit (karma) yönetim biçimi veya bağlam bağımlı bir düzenleme uygulaması” olarak ekonomik ve yönetim mantığından almaktadır. Neoliberalizm, günlük hayatımızda etkin bir güç olarak kendini göstermektedir. Şehirlere kültür aracılığıyla yabancı sermayeyi çeken; bienaller gibi uluslararası kültür sanat etkinlikleri, kentsel dönüşümle soylulaştırılan projelerle ya da İstanbul örneğinde küresel sermayenin artan hareketliliğine karşılık veren kentin 2010 yılında İstanbul Kültür Başkenti seçilmesi, bu etkiyi değerlendirebileceğimiz örnekler olarak düşünülebilir. Bu çalışmanın amacı, neoliberalizmin tanımlamasına kapsamlı bir tartışma sunarak, şehir kültür alanlarında yarattığı örnekleri değerlendirmektir.

Anahtar Kelimeler: Neoliberalizm, Şehir Kültürü, Şehirler, Çağdaş Kültür

Jel Sınıflaması: P16, Z1, Z11

NEOLIBERALISM AND THE NEW CULTURAL CONDITION OF CITIES

Abstract

Neoliberalism is an important phenomenon which can be understood by examining socio-cultural context, political priorities, management mentalities, and projects. It has a wide influence on global to right down to intra-subjective web of relationships. An analysis of the neoliberal condition helps us to understand a wide range of contemporary cultural occurrences, because neoliberalism reasserts itself as a restructuration project, acting as a powerful force on material life. These projects can, accordingly, be context-dependent, insofar as they are considered to be products of the national, regional, and local contexts, defined and limited by the legacies of inherited institutional frameworks, policy regimes, regulatory practices, and political struggles. Some examples of this influence can be examined by: Istanbul's Capital of Culture nomination in 2010, international cultural events like Biennial, and gentrification projects. This study aims to provide a comprehensive discussion on neoliberalism and examine its socio-cultural influence on urban spaces via evaluating some examples.

Keywords: Neoliberalism, City Culture, Cities, Contemporary Culture

JEL Classification: P16, Z1, Z11

¹ Dr. Öğretim Üyesi, İstanbul Kültür Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi, edaylin@gmail.com,
ORCID: 0000-0001-7414-2309

1. Giriş

Neoliberalizm, içinde bulunduğumuz zamanın sosyo-kültürel ve ekonomik bağlamını , ve daha birçok etkisiyle gündelik ilişkilerimiz ve isteklerimizi şekillendiren önemli bir olgudur. Neoliberalizmin etkileri, belirli bağlamların incelenmesiyle değerlendirilebilir, bu da neoliberalizmi bağlam bağımlı kılmaktadır. Neoliberalizm, sadece çağdaş politik ekonominin dinamiklerini açıklayıcı bir kavramsal tanımlama olmayıp, aynı zamanda yaşadığımız çağın daha geniş sosyo-kültürel bağlamını da ifade etmektedir. Neoliberalizmin, bilgi kuramıyla (epistemolojik) ilgili temelleri, insan refahının girişimci özgürlüklerin maksimize edilmesiyle geliştirilebileceğini öne süren bir politik ekonomik uygulamalar teorisini benimsemektedir. Başlangıcından itibaren, belirli girişimci, rekabetçi ticari davranış türlerini teşvik etmek için hükümetler tarafından uygulanan önceden tasarlanmış bir müdahale programını ileri sürmektedir. Bu bağlamda liberal gelenek, tarihsel olarak medenileşmiş, insanlığın doğal olarak varsaydığı, hükümet müdahalesi ile bozulmamış, bireyselci, rekabetçi, kazanımcı ,ve girişimci davranış türünü geliştirmek amacıyla vatandaşların yönetilmesini savunmaktadır. Neoliberal perspektifinden düşünüldüğünde, uluslararası kültür-sanat etkinlikleri düzenlemeye karar veren ülkeler ekonomik altyapılarının gelişmesi amacıyla, şehirlerarası kültürel rekabete aracı organizasyonları gündeme getirmektedirler. Burada, devletlerin şehir kültürlerini markalaşma aracı olarak kullanmaları stratejik olarak önemli bir rol oynamaktadır. Ticari işletmelerdekine benzer şekilde şehirler ve şehir alanları da, girişimci ve rekabetçi stratejileriyle küresel pazardaki paylarını güvence altına almak adına birbirleriyle rekabet halindedirler. Yönetimler, diğer üretim sektörlerinde olduğu gibi, kültür sanat politikalarında da kamu yararını gözeten politikalar geliştirerek, teşvik edici yeni bir çerçeve oluşturmaktadır. Yönetimlerin bu kültürel girişimleri, özel şirketleri de kültür odaklı yenilenme projelerini desteklemek için harekete geçirmektedir.

2. Neoliberalizm Tanım ve Etkileri

Neoliberalleşme spesifik sosyo-kültürel uygulamalarla ve farklı siyasi öncelikler, yönetim zihniyetleri ve projeleri ile etkileşim, ve kesişim içindedir (Yazıcı,2013). Bu özelliğiyle neoliberalleşme, hem bireysel hem de toplumsal deneyimlerle ortaya çıkan bağlam bağımlı ilişkiler ağı olarak da tanımlanabilmektedir. Bu bakış açısına göre neoliberalizm, küresel ekonomik altyapı ile bağlantılı olarak günlük yaşamın bireyler arası etkilerine kadar iyileştirilmesini tanımlayan genel bir terim olarak kabul edilmektedir. Bu açıklama, sadece geniş küresel etkisiyle politik ekonominin etkilerini anlamak için değil, aynı zamanda içinde bulunduğumuz çağın sosyo-kültürel bağlamını tanımlamak için de kullanılmaktadır (örneğin Lawn ve Prentice, 2015). Bu anlayışın kökleri, ekonomik meselelere devlet müdahalesinin azaltılmasını savunan, ticaret ve gümrük vergilerinin önündeki engellerin azaltılmasıyla ticaretin serbestleştirilmesini teşvik eden John Locke (1689), Adam Smith (1776), ve David Ricardo (1852) gibi ilk liberal teorisyenlere dayanmaktadır (Thorsen ve diğerleri 2006). Yirminci yüzyılda bu geleneğe Friedrich von Hayek (1979) ve Milton Friedman (1962), minimum devlet teşebbüsü, rekabeti ve verimliliği savunan piyasa temelli ekonomik anlayışları ile devamlılık kazandırmışlardır. Neoliberalizmin asıl yükselişi ve yaygınlaşması ise, 1980'lerde Birleşik Krallıkta Margaret Thatcher ve Amerika Birleşik Devletleri'nde Ronald Reagan'ın tüm dünyayı etkisi altına alan ekonomik ve siyasal politikaları ile daha da sağlam bir hale gelmiştir.

Özellikle devletin ekonomik liberalleşmesi, kamu sektörlerinin yeniden yapılandırılması ve refah devleti ideolojisinin zayıflatılmasını teşvik eden neoliberal politikalar, bu iki gücü büyük ölçüde etkisi altına almıştır (Smith, 2012). Sonuç olarak, her iki ülkenin de devlet kurumları ve politikalarında özelleştirmeye, gümrük tarifeleri ve hükümet müdahalelerinde değişikliklere tanıklık edilmiştir. Bütün bu değişimler, sosyal, ekonomik ve kültürel bir arabulucu olarak piyasanın belirleyiciliğine odaklanarak sosyal hayatın akışını değiştirmiştir. “Neo”nun liberalizmden farklı olarak sunduğu, (liberalleşme) özgürlük için gerekli koşulları sağlayan devletin rolüdür. Basitçe ifade etmek gerekirse, 'neoliberalizm', 1990'larda sosyalist rejimlerin çöküşünün ardından yeni ekonomik faaliyetlerin koşullarını tanımlamada ana söylem olarak kullanılmıştır (Harvey, 2010). Buna göre, neoliberalizmin temelleri, insan refahının arttırmanın en ideal yolunun, girişimci özgürlüklerin desteklenmesiyle geliştirilebileceğini öne süren bir politik ekonomik uygulamalar teorisini benimsemektedir (Harvey, 2006). Neoliberalizm ile ilgili çoğu tanım, neoliberalizmin etkilerine dair tek bir vizyonu benimsememektedir ve kaynağını 'hibrit yani karma yönetim zihniyeti biçimi veya bağlam bağımlı bir düzenleme uygulaması' olarak ekonomik ve yönetim mantığından almaktadır (Brenner ve diğerleri 2010:183). Neoliberalizmin etkilerini anlayabilmek, çeşitli çağdaş kültürel olguları da anlamamıza yardımcı olmaktadır. Çünkü neoliberalizm, günlük yaşam üzerinde etkin bir güç olarak hareket ederken; dönüştüren ve soylulaştıran bir yapılandırma projesi bağlamında kendini fiziksel olarak da göstermektedir (Lawn ve Prentice, 2015). Ancak, yeniden yapılandırmayı teşvik eden bu projeler, bağlama bağlı, uygulamalar açısından değişiklikler göstermektedir. Çünkü bu uygulamalar en nihayetinde süregelen yerel, ulusal kurumsal geleneklerden, etkin siyasi rejimlerin mücadeleleri tarafından şekillenir ve uygulanırlar (Brenner et al. 2010).

Brenner ve diğerlerinin (2010) görüşüne benzer olarak, Foucault'un (2008) neoliberal yönetim zihniyeti (neoliberal governmentality) üzerine yaptığı çalışması da, kültürel, politik ve sosyo-ekonomik zihniyetleri şekillendirmeyi amaçlayan devlet teknolojilerini belirlemeye odaklanmaktadır. Bu tartışmada, Foucault'nun (1984), bilgi, iktidar, teknoloji ,ve özneyi içine alan yeni bir iktidar ilişkisine atıfta bulunan 'yönetim zihniyetleri' (governmentality) kavramı üzerine düşünmek önem arz etmektedir (Foucault, 1984). Bu tanımlardan da anlaşıldığı üzere, neoliberalizm, farklı biçimlere dönüşen ve iktidar ilişkileriyle etkileşim üzerine şekillenen dinamik bir karaktere sahiptir. Hall'a göre (2011) temelde neoliberalizmin, kavramsal kimliğini oluşturan bir dizi ortak özelliği vardır. Ancak bu özelliklerinin yanında, dinamik yapısından ötürü, farklı bağlamlarda çeşitli biçimlere dönüşebilmektedir ve bu farklılıklarıyla da var olabilmektedir. Bu bilgiler ışığında, 'çağdaş toplumlara egemen olan sosyo-politik ve ekonomik yapılanmalar, neoliberal küreselleşmenin okunabileceği alanlar sağlamaktadır' şeklinde düşünülebilir. Buna göre, neoliberal koşulların kültürel üretimi nasıl etkilediğini anlamak son derece önemlidir.

Kentsel neoliberalizm literatürü, son birkaç yılda coğrafi anlamda çeşitlenirken, teorik ve deneye dayalı çalışmalar bakımından ağırlık merkezi daha çok Kuzey Amerika ve Avrupa ülkelerinden çıkmaktadır (Karaman, 2013). Neoliberal politikalar üzerine yapılan temel çalışmaların çoğu batı deneyimlerinden temellendirilmiştir. Bununla birlikte, İslami ülkelerdeki neoliberal modelleri inceleyen (Kahire (Atia, 2012); Beyrut (Harb ve Deeb, 2011); Türkiye (Doğan, 2007; Karaman, 2013; Akçalı ve Korkut, 2015) çok sayıda çalışma da vardır. Bu çalışmaların bulguları, periferik gelişmiş kapitalist ülkelerin deneyimlediği neoliberal yönetim zihniyetlerinin anlaşılabilirliği analizler sunmaktadır.

Bu araştırmaların ışığında düşünüldüğünde, neoliberalizmin etkileri, bir dizi politik etkilerin sonucundan daha fazlası olarak yorumlanmalı , ve İslami siyasi değerlerin harmanlanmasıyla değerlendirilmelidir. Bunun bir örneği olarak, Türkiye neoliberal yönetim zihniyetinin, liberal olmayan bir yönetim zihniyetiyle etkinlik gösterdiği (neo-illiberal), “hibrit” bir model sunmaktadır. (Akçalı ve Korkut, 2015).

3. Neoliberal Çağda Şehirler ve Kültür Alanları

Şehirlerin kültürel yapılarının değişimi, yalnızca politika düzenlemeleri yoluyla neoliberalizmi anlayabileceğimiz zemini sağlamakla kalmaz, aynı zamanda neoliberalizmin yarattığı gündemler, kentsel ortamlarda daha belirgin ve gözleme elverişli hale geldiğinden, şehirlerin sosyal ve kültürel alanı üzerindeki etkisini de değerlendirmemize olanak verir. Kohler ve Wissen'in (2003) gözlemlerinde de olduğu gibi, şehirler, ‘neoliberal yeniden yapılanma ve buna karşılık gelen imaj üretimlerinin gerçekleştiği deney alanları’ olduklarından, aynı zamanda küreselleşmenin etkisiyle ortaya çıkan değişikliklerin gözlemlenebileceği alanlardır (Lin ve Mele, 2012:349). Bunun nedeni, ticari işletmelere benzer şekilde, şehirlerin ve alanlarının girişimci ve rekabetçi stratejilerle küresel pazardaki paylarını güvence altına almak adına birbirleriyle rekabet halinde olmalarıdır (Akçalı ve Korkut, 2015).

Stuart Hall (1988), neoliberal çağı, kültür ve ekonomi arasındaki ayrımın ortadan kalkması ile alevlenen 'yeni zamanlar' (new times) olarak tanımlamıştır. Hall'ın görüşüne göre, kültür, üretimin rasyonalitesine 'dekoratif bir katkı' (decorative addendum) kaynağı olarak kullanıldığı bir dönemdir. Bu bilgiler ışığında, şehirlerde gerçekleştirilen uluslararası sanatsal aktivitelerin kültürel ve ekonomik etkileri düşünüldüğünde, şehirlerin imajına katkıda bulunduğu ve böylelikle temsili bir rolü üstlendiği savunulabilir. Benzer argümanlar, Lash ve Urry (1994) , ve Yudice (2003) tarafından da ortaya konulmuştur. Yudice, bu yeni kültürel düzeni, sosyal ve ekonomik faydası temelinde meşrulaştıran bir düzen olarak ifade ederken; Lash ve Urry (1994), ekonomik akılcılığın kültürü metalaştırdığını öne sürmektedir. Çelişkili olan, bu düşüncenin 'eğitimi geniş kitlelere ulaştırdığı, kültürel çatışmaları ortadan kaldırdığı, kültürel turizm yoluyla kentsel karmaşayı önlediği, iş imkânı yarattığı, suçu azalttığı ve hatta belki de kâr sağladığı' iddia edilen, kar amacı gütmeyen sanat ve kültür etkinlikleri için "sonsuz imkanlar" sağladığı savunulurken, birçok devlet politikasının ise bu sosyal etkinlikleri ve programları fonlarını azaltması ya da geri çekmesi şeklinde teşvik etmeyen tutumlar, göstermesidir (Yudice,2003:12). Neoliberal anlayışın parçası olan ülkeler, uluslararası kültür sanat etkinliklerinin düzenlenmesini stratejik olarak planlamakta, ve ekonomik altyapılarını kültür aracılığıyla besleyerek küresel pazardaki şehir kültürleri rekabetinde yerini almaktadır (örneğin Avrupa Kültür Başkenti yarışmasının başlatılması). Bu bakış açısıyla, devletlerin şehir kültürlerini markalaşma aracı olarak kullanmak istemlerinin arka planında, stratejik olarak politikalarında önemli bir rol oynadığı düşüncesi ileri sürülebilir. Kültürel projelerin geliştirilmesi yoluyla kentsel alanların canlandırılması, neoliberal çağda şehirler için ortak bir strateji haline gelmiştir. Bu strateji genellikle bir şehrin kültürel rolünü temsil eden ve "yaratıcı" olarak nitelendirilebilecek özelliklerini artırma girişimini zorunlu kılmaktadır (Ulldemolins ve diğerleri, 2015). Bu stratejinin başarılı örneklerinden bazıları, Bilbao'daki Guggenheim Müzesi, Lens'teki Louvre, Glasgow'daki Avrupa Kültür Başkenti projesi (Garcia, 2005; Heidenreich ve diğerleri, 2015) veya Türkiye'deki İstanbul Bienali gibi önde gelen etkinliklerin veya kurumların kullanımını içermektedir.

Sonuç olarak, 2010 yılında İstanbul Avrupa Kültür Başkenti (ECoC) örneğinde olduğu gibi şehrin kültürel etkinliklerine 10 milyon kişi aktif olarak katılırken (Bicakci, 2012), 2008 yılındaki Liverpool Avrupa Başkenti etkinliklerine 9,7 milyon kişi katılım göstermiştir. Bu durum, şehirler için 'algılanan ekonomik' (perceived economic value) kazanımlarla değerlendirilmektedir (Langen ve Garcia, 2009:9). Şehirlerdeki, sanatın ve yaratıcı sektörün oynadığı rollerin arkasında yatan mantığı açıklamak için, neoliberal akılcılığın ve oluşum süreçlerinin anlaşılması önemlidir. Bu durumu anlamak, yeni dünya rasyonelinin oluşumunda, kapitalist gelişim süreçlerinin de önemini ortaya koymaktadır. Öyle ki bu süreç, Fordist seri üretim süreçlerinin ve standardize edilmiş metaların egemen olduğu kapitalist üretim tarzı altında işleyen sistemlere dönüşümü ve post-Fordizme geçiş süreciyle açıklanabilir. Kapitalist gelişim süreçlerine bağlı olan bu üretim tarzları, yukarıda belirtildiği gibi post-Fordist, post-endüstriyel veya post-modern olarak farklı şekillerde adlandırılan küreselleşmenin etkin olduğu bir dönemin göstergeleridir (Trott, 2007). Bu süreçler, endüstriyel üretimin yeni bir tür istihdam platformuna dönüştüğü ve küresel olarak yaygınlaşmasına işaret ederken, aynı zamanda yaratıcı sektörün gelişmesinde önemli değişiklikleri de beraberinde getirmiştir. Esnek üretim rejimi olan, deneyim ve bilgiye odaklanan post-Fordist, post-endüstriyel- yani maddiyata dayalı olmayan, duygusal üretim biçimleri, artık yeni bir ekonomik, sosyal ve kültürel düzeni temsil etmeye başlamıştır. Hardt (1999) bu tarzı, "iletişimsel, duygusal, araçsızlaştırılmış ve beşeri ilişkiler düzeyine "yükseltilmiş" olarak tanımlamaktadır (96). Basitçe ifade edecek olursak, maddi olmayan ve duygusal emek biçimi; hizmetler, bilgi , ve tecrübe gibi maddi olmayan malların üretilmesi olarak tanımlanabilmektedir (Hardt ve diğerleri, 2004). Burada duygulanımsal emek, sadece bilgi üretimine değil, aynı zamanda sosyal ilişkilerin, iletişimin, ve duyguların da öne çıkmasına işaret etmektedir.

Sanal finans ağlarının yükselişi, iletişim , ve hizmet sektörlerinin artan önemi, sanat objelerinin kayıt altına alınmasını başlatan süreçler olmuştur (Bacal, 2013). Aslında, Post-Fordist ekonominin yükselişi, yaratıcı endüstrileri de diğerlerini etkilediği kadar etkilemiş ve onları ekonomik kalkınma için en yararlı sektörlerden biri haline getirmiştir. İstanbul'un, Liverpool'un, Bilbao'nun, diğer metropoller gibi küresel ölçekte tanınma arzusu, uzun vadeli bir kültürel strateji benimsemelerini gerektirmiştir. Bu nedenle de, bu şehirler kültürel endüstrilerini küresel rakipleri karşısında daha rekabetçi bir hale getirmek üzere stratejiler geliştirmişler ve kentsel kültürel alanlarını modernize etmişlerdir. Aksoy ve diğerleri (2010) kültürü yenilikçi biçimlerde kullanan şehirlerin şehrin imajını geliştirmede etkili olduğunu ve onu kültürel yatırım için daha çekici hale getirdiğini savunmaktadır. Genellikle kültür politikaları tarafından kolaylaştırılan ve devlet tarafından uygulamaya koyulan bu türden yapısal müdahaleler, kültürün metalaşma örnekleri olarak görülebilirler. Diğer üretim sektörlerine benzer, kültür sanat politikaları da kamu yararlarıyla gerekçelendirilip farklı şekillerde teşvik edilmektedir. Örneğin, Türkiye bağlamında, kültürel faaliyetleri ve kurumları destekleyen şirketler için vergi indirimleri mevcuttur. Bununla birlikte, bu tür kültürel politikaların şehrin tanıtımında çok önemli bir rol oynaması, özel şirketleri de bu kültür odaklı yenileme projelerini desteklemek için harekete geçirmektedir.

Küreselleşmenin kentler ve yaşayanları üzerinde oldukça güçlü bir etkisi olmuştur. Küreselleşen ekonomik faaliyetlerin artışıyla, şehirlerin kültürel alanlarında yeni düzenlemeler oluşturulmuştur. Bu değişiklikleri küresel şehir: global city (171) olarak tanımlayan Sassen (1991)'a göre, küresel şehirler, 1980'lerden sonra sosyo-ekonomik yeniden yapılanma dinamiklerinin görünür olduğu metropollerini ifade etmektedir.

Küresel şehirler, küresel piyasa ekonomisi ile yerel piyasa arasında, yerel , ve küresel etkilerin kesiştiği yerlerde aracı işlevi görmektedirler. Şehirlerin temel amaçlarından biri de, kendilerini daha çekici kılmak ve rekabetçi varlıklarını arttırmaktır. Sonuç olarak, şehirlerin ve buna bağlı politikalarının amacı, sadece şehir alanlarını fiziksel olarak iyileştirmekle kalmaz, aynı zamanda kültür deneyimi yoluyla deneyim ekonomisindeki paylarını da arttırmaktır (Pine ve Gilmore, 1999). Bunun bir örneği de, 'kültürel yaşam alanlarının' gelişimine yapılan planlama vurgusunun öne çıkmasıdır. Kültürel yaşam alanları, kentsel alanda ziyaretçilerin ilgisini ve dikkatini çekmek amacıyla inşa edilen, yaratıcı bir merkez olarak tanımlanabilir. Kennedy ve diğerlerine göre (2014:4), şehirler bu küresel rekabet arenasında birbirlerine üstünlük sağlamaya çalışmaktadırlar. Bu durum, rakipleri karşısında kaybetme "tehdit duygusu" ile sonuçlanarak onları sanat bienalleri ve trienalleri gibi "kültürel uygulama rezervuarları" başlatmaya teşvik etmektedir. Bu bağlamda farklı şehirlerde yapılan uluslararası kültür-sanat etkinlikleri, örneğin bienallerin organize edilmesi, kent ekonomisinin ve kimliğinin bir besleyicisi ve itibar yönetimini sürdürülebilmesinin bir yolu olarak da yorumlanabilir. Sheikh'in (2010:3) belirttiği gibi, 'Bir yanda, rekabet eden evrensellikler sistemiyle uluslararası sanat dünyası söylemlerinin ortalıkta dolaşıyor olmasının yanı sıra sembolik sermaye, pazar payı ve tekeller için rekabet; diğer yanda ise, kültürel önem ve üstünlük için yerel politik talepler, yani bu kültürün, bu ülkenin, bu yerin emsalsizliği vardır'. Kültürün deneyim odaklı bir ekonomik varlığa nesnelleştirilmesi, Harvey'in "*Spaces of Capital*" (2002) adlı kitabındaki 'tekelci rant' (monopoly rent) kategorisi ile yorumlanabilir. Harvey, kontrol ettiği alanın veya nesnenin değerini belirleyen sahipler tekeline atıfta bulunmaktadır. Bu güçlü araçlar, belirli bir kaynağın, ürünün veya alanın denetleyicisi konumundadır , ve bu da onların, kullanmak isteyenlerden "tekelci rantı" (monopoly rent) elde etmelerine izin vermektedir. Örneğin, şarap üretimi ele alındığında, bu üretimde sadece şarap veya üzüm bağı etken olmayıp, marka sermayesine değer katan bölgenin de ön plana çıkarılması önem taşır. Bu açıdan bakıldığında, şehirlerde gerçekleştirilen uluslararası kültür-sanat etkinlikleri, şehirlerin kültürel yapı taşlarıyla bütünleştirilip küresel pazarda bir deneyim sunmayı stratejik olarak uygulamaktadırlar. Dolayısıyla, bu örnekler Harvey'in deyişiyle, tekelci rantının mantığını yansıtmaktadırlar. Benzer şekilde Miles (2007), kültürün yönlendirdiği kentsel yenilemenin şehirlerin rekabet güçlerini artırmak için kullandıkları bir araç olduğunu savunmuştur. Bu bağlamda, metalaştırılmış ya da nesnelleştirilmiş kültür, pratik sonuca götüren bir araç olarak konumlandırılmıştır.

4. Sonuç

Bu araştırmada bahsi geçen tartışmaların tümü, şehirlerin neoliberal stratejilerin önderliğindeki kültürel dönüşü sahneleyen etkin alanlar sağlamaları olarak değerlendirilebilir (Yudice, 2003). Aslında, 1990'ların başında, İstanbul ve diğer metropollerin kültür sahneleri, özel şirketlerin ve hayırseverlerin küresel bir varlık gösterme gayretinin etkisini yansıtmaya başlamıştır. Buna ek olarak, Bienaller, kuruluşlarından bu yana şehirlerin çağdaş sanat sahneleri için tartışmasız en belirleyici gelişmeler arasında yer almıştır. Misafir küratörlerin öncülüğünde yerel ve uluslararası sanatçıların etkileşimini kolaylaştıran bu etkinlikler, ev sahipliği yapan şehirlerin küresel sanat merkezleri olarak imajlarını büyük ölçüde geliştirmiştir. Bu etki, ulusal sınırları aşan ve kentin yaratıcı sermaye potansiyelinin kentsel alanları dönüştürmek için kullanımıyla derinden ilgisi olan bir etkidir. İstanbul da benzer şekilde sermayenin artan hareketliliğine coşkuyla karşılık vermiş ve kentsel dönüşüm ve yenilenme planları üzerinden yabancı yatırımları karşılamıştır.

Neoliberalizm, içinde bulunduğumuz zamanın sosyo-kültürel ve ekonomik bağlamını ve daha birçok etkisiyle gündelik ilişkilerimiz ve isteklerimizi şekillendiren önemli bir olgudur. Yukarıdaki tartışmalarda da belirtildiği gibi, ekonomik kalkınma akılcılığına dayandırılan neoliberalizm günümüzde populist bir politik söylem haline gelmiştir. Bu söylemin etkilerini değerlendirebileceğimiz alanlar sunan, dönüşen şehir kültür alanlarıdır.

Kaynakça

- Akçalı, E. ve Korkut, U.(2015). Urban transformation in Istanbul and Budapest: Neoliberal governmentality in the EU's semi-periphery and its limits. *Political Geography*, 46,76–88. DOI: [10.1016/j.polgeo.2014.12.004](https://doi.org/10.1016/j.polgeo.2014.12.004)
- Aksoy, A. (2010). İstanbul: Dilemma of direction. In Europa Nostra Annual Conference, İstanbul, pp. 8-12.
- Atia, M.A. (2012). A way to paradise: Pious neoliberalism, Islam, and faith-based development. *Annals of the Association of American Geographers*, 102(4),808–827.
- Bacal, E. D. (2013). Artwork: Santiago Sierra and the socio-aesthetics of production. *Graduate Journal of Visual and Material Culture*, 6, 1–17.
- Bıçakcı, A.B. (2012). Branding the city through culture: İstanbul, European Capital of Culture 2010. *International Journal of Human Sciences*, 9(1)993-1006.
- Brenner, N., Peck, J. ve Theodore, N. (2010). Variegated neoliberalization: geographies, modalities, pathways. *Global networks*, 10(2), 182–222.
- Doğan, A.E. (2007). *Eğreti kamusalılık: Kayseri örneğinde islamcı belediyeçilik*. İstanbul, İletişim Yayınları.
- Foucault, M. (1984). *Power/Knowledge: Selected interviews and other writings*, 1972–77. Gordon, C. (ed), transl. Gordon C., Marshall, L., Mepham, J. and Soper, K. New York, Pantheon Books.
- Foucault, M. (2008). Seguridad, territorio, población (Vol. 265). Ediciones AKAL.
- Friedman, M. (1962). *Capitalism and freedom*. University of Chicago Press.
- Garcia B. (2005). Deconstructing the city of culture: The long-term legacies of Glasgow 1990. *Urban Studies*, 42(5-6), 841–868.
- Gielen, P. (2009). The Biennale: A post-institution for immaterial labour. *Open 16: The Art Biennial as Global Phenomenon*. Strategies in Neo-Political Times, **NAI Publishers**, pp. 8–17.
- Gilbert, J. (2013). What kind of thing is 'neoliberalism'? *New Formations*, 80, 7-22.
- Hall, S. (1988). Authoritarian populism: A reply to Jessop et al. in Hall S. (ed.) *The hard road to renewal: Thatcherism and crisis of the left*. London, Verso.
- Hall, S. (2011). The neo-liberal revolution. *Cultural Studies*, 25(6),705–728.
- Harb, M. ve Deeb, L. (2011). Culture as history and landscape: Hizbullah's efforts to shape an Islamic milieu in Lebanon. *Arab Studies Journal*, 19(1),12–45.
- Hardt, M. ve Negri A. (2004). *Multitude: War and democracy in the age of empire*. New York, Penguin Books.
- Harvey, D. (2002). *Spaces of capital*. Towards a Critical Geography . Routledge
- Harvey, D.(2006). *Spaces of global capitalism*. A Theory of Uneven Geographical Development. London, Verso.
- Harvey, D. (2009). *Social Justice and The City* (Vol. 1). University of Georgia Press.

- Hayek, F.A. (1979). *Law, Legislation and Liberty: A New Statement of the Liberal Principles and Political Economy. Volume 3: The Political Order of a Free People*. London, Routledge.
- Heidenreich, M.ve Plaza, B. (2015). Renewal through culture? The role of museums in the renewal of industrial regions in Europe. *European Planning Studies*, 23(8), 1441–1455.
- Karaman, O. (2013). Urban neoliberalism with Islamic characteristics. *Urban Studies*, 50(16), 3412–3427.
- Kennedy, B., Mitha, A., ve Wainwright, L. (2014). *Triennial City: Localising Asian Art*. Cornerhouse.
- Kohler, B.ve Wissen, M.(2003). Glocalizing protest: Urban conflicts and the global social movements. *International Journal of Urban and Regional Research*, 27(4), 942–951.
- Langen, F. ve Garcia, B. (2009). “Measuring the impacts of large-scale cultural events:” Liverpool: Impacts 08, European Capital of Culture Research Programme.
- Lash, S. ve Urry, J. (1994) *Economies of signs and space: Theory, Culture & Society*. London, Sage Publications.
- Lawn, J. ve Prentice, C. (2015). Introduction: Neoliberal culture/the cultures of neoliberalism, *SITES: A Journal of Social Anthropology and Cultural Studies*, 12(1), 1–29.
- Lin, J., ve Mele, C. (2012). *The urban sociology reader*. London, Routledge.
- Locke, J.(1699). *John Locke Two Treatises of Government. The Enhanced Edition of John Locke's Two Treatises of Civil Government(1689, 1764)*.Cambridge University Press.
- Miles, M. (2007) *Cities and cultures*. 1st ed. New York, Routledge.
- Pine, B. J. ve Gilmore, J. H. (1999). *The experience economy: Work is theatre and every business a stage*. Boston, MA: Harvard Business School Press.
- Ricardo, D. (1852). *The Works of David Ricardo*. McCulloch ed. 1846, 1888. London, John Murray.
- Rius-Ulldemolins, J. ve Zamorano, M. M. (2015). Spain’s nation branding project Marca España and its cultural policy: The economic and political instrumentalization of a homogeneous and simplified cultural image. *International Journal of Cultural Policy*, 21(1), 20–40.
- Sassen, S. (1991). *The global city: New York, London, Tokyo*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Sheikh, S. (2010). Marks of distinction, vectors of possibility: Questions for the biennial in Filipovic E., Van Hal M. and Ovstebo S. (eds.) *The biennial reader*. Ostfildern, HatjeCantz, Verlag and Bergen: Bergen Kunsthall, pp. 150–163.
- Smith, A. (1904) *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations*. London, Methuen & Co., Ltd (ilk basım 1776)..
- Smith, A. (2012) *Events and urban regeneration: The strategic use of events to revitalise cities*. New York, Routledge.
- Smith, C. (2012). A brief examination of neoliberalism and its consequences. *Sociology Lens*, 2 October. Available at: (Accessed: 5 November 2014).
- Thorsen, D. E., & Lie, A. (2006). *What is neoliberalism?* Department of Political Science, University of Oslo Retrieved July 11, 2013. From <http://folk.uio.no/daget/What%20is%20Neo-Liberalism%20FINAL.pdf>.
- Trott, B. (2007). Immaterial labour and world order: An evaluation of a thesis. *Ephemera: Theory and Politics in Organisation*, 7(1), 203–232.
- Yazıcı, B. (2013). *Güncel sosyal bilim analizinin sihirli anahtarı: “Neoliberalizm? Toplum ve Bilim*, 128, 7-31.

Yúdice, G. (2003). *The Expediency of Culture: Uses of Culture in the Global Era (PostContemporary Interventions)*.Duke University Press.